

M. T. R. COLLEGE, SURAT

Manuscript Library

No. ^{Ref.}
_{Ser.} 1196

Title: *Itsiyana*
upa Banandi Vidhi

1196

	:	Etāraṅga - Śipākaraṇaḍi	:	Title
	:	Widhi	:	
	:		:	Author
	:		:	Editor
	:		:	Year, Vols.
	:		:	Publisher
1196	:		:	Remarks

श्रीः अथोसर्जनं देशकालौक्यं मम एतेषां लोकाणां च अधीतानां कृद् आदीनां य ^{अतः} तानिरासनां श्रीः के
 त्सर्जनाख्ये कर्मोपाकर्मदिने कर्मिण्य इति कर्मका कर्मिणा • ममाध्याप्यानां चाधीतानां कृद् आदीनां • पंचमथ ... रति
 पूजने शिष्टाचक्षतः त्वष्टि लेलेपनाद्यग्निप्रतिष्ठातं कृत्वा समिद्धमदायान्वाधानं कुर्यात् आशिं न० चक्षुषी आहुयेन
 अन्नप्रधानं सावित्रीं ब्रह्मणः श्रद्धां मेधां प्रह्लां धारणां सदसस्पतिं अनुमितिं कंदोस्युषीनः एताः प्रधानदेवता
 आहुयेन अग्निं अमृण सार्यान् अग्निं शकुंतं अग्निं मित्रावरुणौ अग्निं अपः अग्निं मरुतः अग्निं विश्वानुदेवाम्
 अग्निं इंद्रासोमौ इंद्रं अग्रामरुतः पवमानं सोमं सोमं अग्निं संस्तुनं २० एताः प्रधानदेवताः गृहसिद्धिचरु
 द्रव्येण शोबेण० आहुयेन भागांतं कृत्वा स्ववेणाहुये प्रधानाहुतीं कुर्यात् अध्याप्ये रन्वारं कुर्यात् ३०
 सावित्र्यै स्वाहा सावित्र्या इदं नमः ३० ब्रह्मणे ब्रह्मण्यै ३० श्रद्धायै श्रद्धायै ३० मेधायै मेधायै ३०
 प्रह्लाये प्रह्लाये ३० धारणायै धारणायै ३० सदसस्पतये सदसस्प ३० अनुमतये स्वाहा अनु
 मतये ३० कंदोस्युष्यः ० कंदोस्युष्यं ० कश्चन पंचावती चंदे वं अवदानं अधिकं गृह्यते मितिसत्रा
 थ्यमंत्रं पठेत् ३० प्रस्तो० यदि कृती पंचावती तदा न प्रार्थना अथ सूच्यं पत्तरणादि अवदानं सापदा कुर्यात्
 तः अग्निमीळे मधुर्हं अग्निर्गायत्री उतसर्जनप्रधानं गृहसिद्धिचरुदेमे विनिश्चयः ३० अग्नि
 मीळे० अग्रय इदं नमः कृष्णं कृष्णं सदा गस्त्या पृष्णं सार्यानि नृष्णं उतसी० कृष्णं० अमृण
 सूर्येभ्यः तमग्नेः समदो गिस्त्रिष्टुप् ३० वृमग्नेः समदो गिस्त्रिष्टुप् ३० अग्रयः आवेदेन गृहं समदं शकुंतो जगती
 ३० आवेदस्त्वं शकुंतो येदं सोमस्य भागा धिनं गविश्वामित्रो गिस्त्रिष्टुप् ३० सोमस्य भा०
 अग्रयः गृणानां भागं वो जगदग्निमित्रावरुणो गायत्री ३० गृणानां ज० मित्रावरुणाभ्यामिदं०

उत्सर्जन-

लोहग्रेणोतमौवामदेवो गिरही ३० लोहग्रेण सप्तमित ० अग्रय ० धामं ते गौतमो वामदेव आ
पो जगती धामं ते ० अग्रय ० अवो धाम्यो वृद्धा विरहिराव गिरिहि ३० अग्रय ०
अग्रय ० गंतान आत्रेय एव यामरु मरुतो तिजगती ० अग्रय ० गंतानो यदु ० मरुद्वय ० लोहग्रे
वारुण्यो भरद्वाजो गिरिहि ३० अग्रय ० तं द्युग्रे प्रथमे भवेता ० अग्रय ० योनस्वः पायु
भारद्वाजो विष्णवे देवा अनुष्टुप् ३० योनस्वो ३० विष्णवे यो देवेभ्यः अग्निं नरो मे जा
वरुणिर्वसिष्ठे गिरिहि ३० अग्निं नरो दीधितिभिः ० अग्रय ० प्रतिचक्ष्व मे जावरुणि
र्वसिष्ठे द्रा सोमा वनुष्टुप् ३० प्रतिचक्ष्व ० इन्द्रा सोमाभ्या ० मानि क्ताण्वः प्रगाथं द
द्रो वरुती ३० मानि दन्य ० इन्द्राय ० आग्नेयाहि सोमरि रगता मरुतो नुष्टुप् ३० आग्नेयाहि ०
अग्रामरुक्ता ० स्वादिष्ठया मधुकुंदाः पवमानसोमो गायत्री ३० स्वादिष्ठया ० पवमानसोमा ये द
यत्ते राजन् मारिचः कश्यपः सोमः पंक्तिः ३० यत्ते राज ० सोमा ये ० अग्ने वरुणास्तस्मिन्तो गि
रिहि ३० अग्रय ० अग्रय ० समानीवः संवननः संज्ञानमनुष्टुप् ३० समानीव ० संज्ञानये ०
तिशक्लानां २० वाष्पलानां तं योरिति ततः स्विष्टकृतां दुस्तारुं प्रहस्य सर्वैः सह प्राणाभ्याम
पृथिव्यामेरुषः आसनेष्वेव शनैः पृथिव्या ० अनेन प्राग्येष्वेव शनैः प्राङ्मुख उपविश्य अपसर्पित्वान् देवो भूतान्यनु
ष्टुप् भूतो ह्यासे विनियोगः अपसर्पित्वे ० अनेन प्रसभारसे पात्रं जलं कुशं आधाय विद्युत्सोद्यग्निरुपैरुणानुष्टुप्

उदयस्यर्शने विनियोगः ३० विद्युदसि भुपे मि अनेन पात्रं जलं मणिमुपय दक्षिणेन तपस्वं कृत्वा प्रागग्रसर्पग
र्शते कुर्युर्ब्रह्माजली तथ स्वयं पठन् न्यान्वाचयेत् प्रणवस्य परब्रह्म ० सर्वेषामुत्सर्तने वि ० सव्याहुतिं कं जपसुखैः सा
वित्री पठेत् सर्वैः सर्वा विरच्यसेत् ३० अग्निमीळे इसादि भूमा ब्रह्मणेन ० इति पश्चिमा नीयं त्रिरवाह ० वृष्टि
रसी सग्निरुपैरुणानुष्टुप् उत्सर्जने वि ० वृष्टिरसि ० उत्सर्जने वैदा इति जलं स्पृशेत् ३० अंगुलिस्तु नृधत्तक
शांस्तस्मिन्नुले विसृजेत् ३० ब्रह्मणेन हस्ते वा दद्यात् ३० अयस्येति होम शेषं समाप्त्वा दक्षिणं तीरं गत्वा शरीरं शु
ध्यर्थं सर्वैः सह स्नानं कृत्वा चम्य सर्वैः सह उत्सर्जनां गत्वेन भस्म स्नानं कुरिष्ये ईशा शिरः तस्युरु मुखे अधोरा ०
हृदि वामोद गुह्ये सद्योजा पादयोः अग्निविति भस्म जलमि ० मानस्तो ० इति मंत्रेण सर्वांगविलप्य स्नात्वा च
म्य दुस्त ० गोमय ० प्ये ० अग्रमग्रं ० तासामृषं तमेरोगं ० सर्वदेति शिरः प्रभस्यं गाने विलप्य स्नात्वा चम्य
उत्सर्ज ० मृत्तिदा ० प्ये ० अं बकिस्था ० इति भुवंप्रार्थ्य ३० मावो ० इति रवनिता ० स्योनाष्ट ० इसादाय ३० आयते ०
इति देवी आदाय ३० तं सवितु इति गायत्र्या ३० इत्यु ३० त्रातारमि ० इति पूर्वस्था न्ये वित्ताक्षिपेत् ३० यमाय
मधुमन्तमं ० इति दक्षिणस्था ३० तं वायामि ० इति पश्चिमतः वयं सोम ० इत्युत्तरतः ३० तं सूर्यं ० इत्युपरि
शातः अधः पश्यस्व ० इत्युत्तरतः ३० सहस्रशी ० शिरसि अक्षिप्याते ० इति मुखे ग्रीवाभ्यां ०
इति ग्रीवाया आत्रेभ्यस्त ० इति हृदि ३० तं तस्मानाभि ० इति नाभौ तमिन्द्रस्तो ० इति बाह्वोः सोमानं ०
इति कक्षयोः यः कुक्षिः सोमपा ० इति कुक्षयोः बकिना ० इति पृष्ठे ३० रुभ्यां ० इत्युत्तरं मेहना ३० इ
ति ज्ञान्योः एतावान् पादयोः यस्य विश्वा ० इति हस्तयोः अस्मविष्वा दगाहोमो ० मिते सहस्रशीर्षे

पुरुषसूक्तेन शिरः प्रभसंगानि विकल्प्य स्नात्वा च मय तीर्थं प्रार्थयेत्- अश्वक्रंते० उद्धृतासि० मृत्तिकेह०
 लयाहतेन पापेन गच्छामि परमां गतिं मृत्तिके ब्रह्मदत्ता० शसकाशयधनाभि मंत्रिता० मृत्तिके देहि मे पुष्टिं वयि
 सर्वप्रतिष्ठितं मयि प्रतिष्ठितं सर्वतमे तिष्ठं मृत्तिके त्वया हतेन पापेन सर्वपापैः प्रमुच्यते० इति मंत्रैः सलिलं कुरु मृदं
 २ शिरसि निधाय मृत्तिकं स्नानं प्रसाह्य तीर्थं प्रार्थयेत्- ॐ हिरण्यशृंगं० धन्वया० धन्वे मन० तन्न द्रो० नमो गत्रय०
 यदपा० तनोव० सोहम० अवते० उद्धृतं मंवरुणं० प्रपद्ये वरुणं देवमं संपाति मृत्तिकं याचितं देहि मे तीर्थं सर्वपा
 पेः प्रमुच्यते तीर्थं मावाहयिष्यामि सर्वाध विनिषदने सान्निध्यमस्मिंस्तोये तु स्कीयतां मदनुग्राह्य इति वरुण
 संप्रार्थ्य तीक्ष्णदंष्ट्रं० सागरस्थं तु निश्वासोदं दहसोऽसुरांतवः० जगत्त्रया जगत्तर्द्धनं मामिहा सुरेश्वर इमं
 मंत्रं समुच्चार्य तीर्थं स्नानं समाचरेत् शरीरे जर्जरी० पुष्कराद्यानि क्षिप्यानि गंगायाः सरितस्तथा आगच्छेत्
 पवित्राणि स्नानं कृत्वा सदा मम गंदिनी नलिनी सीता मालती च मलापह विष्णुपादाब्जसंस्तुता गंगा त्रिपथं
 गामिनी भागीरथी भोवती जाह्नवी त्रिजो देवरी किरणा धृत पापा च पुण्यतोया सरस्वती गंगा च यमु
 न चैव पंचनद्यः पुनंतु मा एतान् संप्रार्थ्य याः प्रवेतोनि० जलाशयं प्रविश्य गंगां गंगे० ततः प्रवाहाभि
 मुखं त्विनिर्मज्ज्योन्मज्ज्य द्धिराचम्य आपोहि० समुद्रज्ये० धा आपो० धा साराजा० धा सुराजा० एतो
 १ न्विद्रं तरस्तमं दी० इमं मे गंगे० सितगाले० सतंच स० स्नानां गंतर्पणं कुर्यात् ब्रह्मादयो ये०
 तस्मिन्वास्तर्प० ११६० कृच्छ्रद्वेपायनादयो बेसषय० ११७० रूपा० सोमः पितृमान्० अग्निः कव्यवा०
 स्नानं पितृन्त० अग्निदधाश्च मे जीवायेप्यदग्धाः कुले मम० ११८० हतेन तोयेन तृतायां०

स्नात्वा

धन्वयादूषितं तोयं शरीरमात्मसंभवात् तद्दोषपरिहाराय यद्भाष्यं तर्पयाम्यां इति तर्पणं कृत्वा सषीत्
 पूजयेत् प्रदक्षिणाग्रं धियुतचतुर्मुखं कुशद्वयनिर्मितं नृषीन्धीठे संस्त्रप्य कश्यपे त्रि० संधे मंत्रकृता०
 इति कश्यपस्य अत्रिये दाम० इत्यत्रैः एवानस्पृधः सम० इति भरद्वाजस्य प्रसजो मि० इति जमदग्नेः
 उतोऽस्मिन्नेत्रावरुणावसिष्ठावर्षया ब्रह्मन् मनसो धिजातः इत्यस्वन्न ब्रह्मणा देव्येन विश्वे देवाः पुष्करे वा
 ददंत इति वसिष्ठस्य अत्रेयं थानुस्तया रया इति सिष्ठस्याप्यरुधती० इत्यरुधयाः नाम मंत्रैरेभिर्वीषा
 इति पंचा रेः दत्ता कृता देवा एतस्या० सप्तर्षयः शुभाः श्रेष्ठा सर्वेषां च शुभप्रदाः सर्वेषां पंचयो
 हंतुं शानतोऽनतः कृतं द्रुतिसंप्रार्थ्य तर्पणं कुर्यात् सावित्र्यादींस्तर्पयेत् सावित्री तर्पयामि०
 अग्नितर्प० जयंतस्वग्निमिच्छामि त्रैस्तर्पणमब्रवीत् देवर्षि पितृ तर्पणं० अथ सव्येतापसव्येन वायमा
 दींस्तर्पयेत् यमंत० धर्मराजं० मृत्युं० अंतवं० वैवस्वतं० काकं० नीलं० परमेष्ठिनं० औदुंबरं० दध्नं० सर्वस्ततस
 यंत० वृकोदरं० चित्रं० चित्रगुप्तं००० यमेति हंता००० भीष्मतर्पणं निवीती सषितीर्थेन वेय्या ध्रुवाद्गोत्राय
 सां कृतिप्रवराय च अपुत्राय दाम्यत दीष्माय च तिलोदकं भीष्मतर्प० विश्वे जाते० इति सषीत् जले दुहास्य
 धोते वाससी परिधाय च मय तिलकं कुर्यात् आग्रा अग्ने गृह्ण वसे होत्राय विष्णु भारती वरु
 णीं धिषणां वहु० अधीवासं परिमात्सरिह न हतु विग्रेभिः सप्तभिर्याति विजयः वयोदधसुहते
 रेरिह सदानुशयनी सविते वर्तनी रहु० अयं यज्ञो देवया अयमियेध इमा ब्रह्माण्ययमिद्रसोम

२ आग्रावभिरु न्येभि र्देव

स्तीर्णं बर्हि राहृशक्र प्रयाहि पिबानिषिद्य विमुचाहरीदुह ॐ अहेकतामनसा क्रिमावह दुहानो धेनुं पिबुषीम
 सञ्चतं पद्माभिराशं वचसा च वाजिनं ताहि नो मिधु रुहूत विश्वहो ॐ अतीयामनिदास्तिरः स्वस्ति
 ३ मिहिर्वावधमरातीः दृष्टुं शंयो राप उस्विभेषजं स्याममरुतः सह ॐ अग्ने सक्षेप दत्तपा
 सतेजा उरुह्योतिर्नशते देवयुष्टे यंतं मित्रेण वरुणः सजोषा देवपासि सृजतामर्तमहः
 ॐ अग्नेरक्षाणे अंसं ह प्रतिभ्रदेवरीषतः तपिष्ठै रजरो ह ॐ अग्ने भव सुषमिधा
 समिधु उत बर्हि रुर्वियां विरूणीता उत द्धार उशती विश्रयता मुत देवो उशत आवेह
 ह ॐ अद्या मुरी ययदियातु धानो अस्मि यदियायुस्तत पूरुषस्य अधा सुवीरै देश
 सिर्विष्या योनामोद्ययातु धानेसाह ॐ अध्वर्यो प्रावयातु सोममिंद्रः पिब विपासति उपनत्नं यु
 युजेष्टवणाहरी आचजगाम वृत्रह ॐ अग्निदूतं पुरोदधे हव्यवाह मुपब्रूवे देवा आसाद्यादिह
 ॐ अग्ने बाधस्व विमृधो विदुर्गोपाभीवाम परक्षांसि संध अस्मात्समुद्रा दूततो दिवो नोपा
 म मक्षमुपनः सृजेह ॥ अकारादिह्वारांतोः स्नानकाळे सदापठेत् ब्रह्म ह्यसहस्राणि भूत
 ह्यशितानि च उपपातककोटीश्च नश्येव हि पाठतः सर्वपापविनि विनिर्मुक्तो विष्णोः सायुज्यमा
 नुयात् ततः शंस्यर्थे आवोमिदं तिस्त्रो वाचदति प्रदेवत्रा ब्रह्मणो दतिस्तत् सवयो वै वस ० खंड ६
 अग्निं विसृज्य वेद प्रीत्यर्थं ब्राह्मणं भोजयेदिति सुसर्जनं ॥ ॥

आग्नेन दधिसक्तं नोपयेन्निकरुणं भवेत् उक्तमात्रमाज्यं चेत्तेषां त्रिः प्रोक्षणं भवेत् इति
 अथोपाकरणं आचम्य देशकालौ स्मृत्वा ममाध्यायानां च ध्येयमाणानां कुंद आदीनां यातयामतानि
 रासेनाध्ययनद्वारा श्रीपरं उपाकर्माख्यं कर्म करिष्ये अथवा मम एतेषां ब्राह्मणानां च अधीतानाम
 ध्येयमाणानां कुंद आ० रासेनाध्ययनद्वारा श्री उपाकर्म ध्ये कर्मका कर्मा तदंगस्तुलकादि कर्म
 ध्यमाणानुपाकर्मणि देव० मन्वा ध्यातं अस्मिन् ० सावित्री ० अग्निं २० एताः प्रधानदेवता दधि
 सक्तं दधेण शेषेण स्वि० संनहनेन रुद्रं यज्ञोपवीतेन परमात्मानं अस्मात्समग्निमिसादि पूर्वव
 सावित्र्यादिं हुत्वा अवदानधर्मेण अग्निमीळ ० २० ततः स्विष्टकृत् रुद्रं प्रहरणं हुत्वा दधिसक्तं
 प्राश्नीयुः आसनादन्यत्रोपविश्य दधिक्राव्यो गेतामो वामदेवो दधिक्रावानुष्टुप् दधिसक्तं प्रा
 श्ने विनियोगः ॐ दधिक्रा० विषाह्वाह इति प्राश्य ततो मार्जनं परिस्तरणं दधौ स्तेरं तदीदं ध
 तितं जलं न अन्येन सेवयित्वा पस्ताभिः कुर्वन्ति मार्जनं वंदारं पणतः पर्वस्तु प्राशनतः परं नव
 यज्ञोपवीतानि हुत्वा दत्वा च धारयेत् दव्यामुपस्तीर्य पंचावती चेद्विरुपस्तीर्य यज्ञोपवीतं दव्या
 हुत्वा द्विरभिघार्य यज्ञोपवीतमिसस्य परब्रह्म परमात्मा त्रिष्टुप् उपाकरणं गत्वेन यज्ञोपवी०
 तदुमेवि ० ३० यज्ञोप० परमात्मन इदं ० ततः ब्राह्मणेभ्यो यज्ञोपवीतं दत्वा स्वयंधारयेत् ततो वेद
 रंभः प्राणानायम्य ० सुर्वेषामुपाकरणे विनियोगः ॐ भस्मर्चुं वस्वस्ति आदि पूर्ववत् दक्षिणं मुखं
 गामिसंते उपाकृतं वेदः ३ इति मंत्रेण अंगुलिस्तु कुशं दधे दध्ना केदो निधाय पुरुषं पश्य प्रा
 श्नीतारिहोम शेषं समापयेत् वेद प्रीत्यर्थं यथाशक्ति ब्राह्मणं भोजनं इत्युपाकरणं प्रयोगः

अथ नूतन ब्रह्मचारिणः वेदग्रहणसिद्धिद्वारा श्रीः उपाकरणं करिष्ये. तदादे निर्विधतासिध्यर्थे गण
 पतिपूजनं पुण्याहवाचनमातृकापूजनं नादीयादिच आचार्येण तत्कारयित्वा उपाकरणमारभेत् यज्ञो
 पवीतधारणकाले नवीनयज्ञोपवीतकटिस्तत्र कौपीनवस्त्रमेखलादंडादिनानितनमंत्रैर्धृत्वा
 पुराणानिकटिस्तत्रादीनि विसृजेत् अस्मिन्नुपाकरणे सभादीपदानं सौभाग्यवसः स्त्रि
 यः कुर्वति. ॥ संहिताप्रथमोग्रंथः ब्राह्मणतुष्टितीयकं आरण्यकं तृतीयं स्याच्छ्रुति
 चातुर्थीकीस्मृता कल्पस्तु पंचमोऽथ षष्ठं व्याकरणं स्मृतं निघंटुः सप्तमोऽथ योनि
 रुक्तं तुष्टमं स्मृतं अष्टस्तु नवमं प्रोक्तं द्योतिषं तथा दशमं तथा एते प्रोक्ता दशग्रंथा व्या
 डिनेव महर्षिणा ३

आग्रावेभिरहून्योभिरक्तुभिर्वरिष्ठं वज्रमाजिघर्षति स्मिति ^{मायिनि} शतं वायस्य प्रच
 रन्वेदमे संवर्तयंतो विवेकतयि ननेह